

витрати на відрядження працівників адміністративної сфери;
 витрати на банківські послуги;
 витрати на аудиторські, юридичні послуги;
 утримання автотранспорту загальногосподарського призначення;
 витрати на охорону;
 судові витрати;
 податки, обов'язкові збори і платежі;
 поштові і канцелярські витрати;
 інші витрати.

Облік витрат на збут здійснювати за статтями:
 заробітна плата персоналу, що займається збутом продукції;
 відрахування на соціальні заходи;
 амортизація основних засобів, що обслуговують торгову мережу;
 транспортні витрати;
 претензії, збитки покупців;
 створення гарантійного резерву;
 витрати на рекламу, пов'язану зі збутом;
 інші витрати.

Резерв сумнівних боргів визначати виходячи з платоспроможності окремих дебіторів (на підставі класифікації дебіторської заборгованості). Резерви майбутніх витрат і платежів не створювати.

Затвердити реєстри журнально-ордерної форми. Види реєстрів і спеціальні форми докладніше подані в [5].

Завершуючи викладення основних методів, форм, способів і механізмів застосування облікової політики в умовах наукових організацій та установ, слід акцентувати увагу на тому, що найбільшу зацікавленість у користувачів викликають фінансові результати використання, адже це те, задля чого працюють (або повинні працювати) всі працівники підприємства.

1. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” №996-XIV від 16.07.99 р. 2. Никифорок Б.В. Технології економічного управління підприємством в умовах невизначеності // Друкарство. 2001. №2. С.25–28. 3. Никифорок Б.В. Наукові дослідження – запорука розвитку поліграфічної галузі // Золота Фортуна. 2000. №2. С.613. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку; Загальні вимоги до фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України №87 від 31.03.99 р. 5. Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку: Практичний посібник. К., 1999.

УДК 336.71

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УМОВАХ РИНКУ

О.І.Копилюк, М.Я.Баїк

Розглядаються методологічні підходи до оцінки фінансового стану комерційного банку. Сформульовано методуку оцінки фінансового стану банку в умовах кон'юнктури ринку.

Methodological approaches to assessment of commercial bank financial situation are covered. Methods of assessment of commercial bank financial situation in the present time market conditions are formulated.

Сучасний фінансовий стан комерційних банків пов'язаний як з макро-, так і з мікроекономічними факторами. На діяльність банків позитивно вплинули такі зовнішні чинники:

зростання внутрішнього валового продукту в Україні протягом 2000 року склало 5,4%, а приріст обсягів промислового виробництва – 12%;

зростання експорту продукції дало змогу НБУ збільшити золотовалютні резерви України з 1 212 млн. USD до 1 628 млн. USD, або на 34%;

девальвація гривні упродовж 2000 року була найменшою: курс знизився на 4,18%, у той час як у 1998 р. – на 80%, 1999 р. – на 52%;

зростання грошової бази за 2000 рік склало 40% (на 01.01.2001р. – 16 667 млрд. грн.), грошової маси – 45% (32 084 млрд. грн.), рівня монетизації економіки з 14,86 до 16,3%;

ріст залишків коштів на рахунках підприємств, організацій і населення склав 53% (на 01.01.2001р. – 18,6 млрд. грн.), вкладів населення – 54% (6 720 млрд. грн.), зниження протягом 2000 року облікової ставки НБУ з 45 до 27% річних.

Серед внутрішньоекономічних факторів, які суттєво вплинули на фінансовий стан банків, доцільно виділити:

зниження показників ефективності банківської діяльності – прибутковості активів, капіталу;

скорочення різниці між депозитними та кредитними відсотками, що призводить до зниження показників ефективності банківської діяльності – чиста відсоткова маржа, чистий спред;

зростання процентних витрат у загальних валових витратах банку – сплачених відсотків по поточних та інших рахунках; по депозитах; по вкладах громадян; по залучених ресурсах НБУ і комерційних банків; по позиках і депозитах в іноземній валюті;

збільшення витрат на утримання персоналу банку та його підрозділів, інших витрат – на оплату праці, по охороні, по інкасації, по господарських потребах, комісії по послугах банкам при кореспондентських відносинах, по маркетингу та рекламі;

зростання ризиків у банківській діяльності – ризику зміни відсоткових ставок на ринку, кредитного, валютного, ризику незбалансованої ліквідності;

збільшення обсягів заборгованості за кредитами суб'єктів господарської діяльності на 62,3% (на 01.01. 2001р. – 19 млрд. грн.), з них 33% – сумнівні до повернення кредити.

Аналіз діяльності комерційних банків свідчить про завершення екстенсивного етапу розвитку банківської системи України. Останнім часом досить чітко простежується тенденція до зменшення кількості банків при поліпшенні їх якісних характеристик, що є свідченням концентрації банківського капіталу. Так, капітал усіх зареєстрованих НБУ на початок 2001 року комерційних банків зріс на 11,5% і склав 6,5 млрд. грн., у тому числі сплачений статутний капітал – 3 666 млрд. грн. Крім того, 38 банків знаходяться на стадії ліквідації, 20 – у режимі фінансового оздоровлення, 1 – у режимі санації, 2 – у процесі реорганізації. Фактично на ринку банківських послуг функціонує 153 банки (на кінець 1999 року – 164).

Сучасні умови ведення банківського бізнесу характеризуються посиленням кон'юнктури на ринку банківських послуг, ускладненням взаємозв'язків клієнтських, регіональних і макроекономічних грошових потоків, спадом дохідності банківських операцій. Тому удосконалення оцінки фінансового стану банку є запорукою належного управління фінансами банку й основою його стабільного розвитку.

В економічній літературі немає єдиного підходу до питання про оцінку фінансового стану комерційних банків. Для визначення оперативного рейтингу у вітчизняній практиці, як правило, використовують абсолютні показники діяльності банку – такі, як валюта балансу, обсяг чистих активів і пасивів, величина депозитів, розмір прибутку, власних і залучених коштів, капіталу тощо. Такі показники характеризують наявність фінансових ресурсів банку, визначають його стійкість і надійність.

Основним недоліком методик, побудованих на цьому підході, є те, що вони дозволяють провести рейтингове оцінювання лише за кожним окремо обраним показником, не даючи загальної рейтингової оцінки за всією сукупністю обраних параметрів. Крім того, абсолютні показники не дають змоги отримати якісну характеристику, що обмежує їх застосування на практиці.

Більш поширені сьогодні різноманітні методики, побудовані на використанні коефіцієнтів. Це зумовлено тим, що відносні показники характеризують структурні зміни протягом певного періоду часу і дозволяють відслідкувати динаміку результативності банківської діяльності. Існуючі методики аналізу діяльності та показників фінансово-економічної діяльності комерційних банків ґрунтуються на методиці аналізу банківського ризику CAMEL, яка набула визнання органами банківського нагляду.

CAMEL є акронімом англійських термінів: адекватність капіталу; якість активів; управління; прибутковість; ліквідність. Усі п'ять елементів аналізу CAMEL є взаємопов'язаними й важливими для визначення загальної оцінки фінансової стійкості комерційних банків і використовуються НБУ. Методика рейтингової оцінки передбачає всебічний аналіз банківської діяльності, оцінку кредитного портфеля банку, показників доходності операційної діяльності, ліквідності, платоспроможності. Разом з тим використання цієї методики в Україні має ряд особливостей: по-перше, рейтингова оцінка є конфіденційною інформацією НБУ, призначена для внутрішнього користування і не підлягає опублікуванню в засобах масової інформації; по-друге, рейтинг установ, які не є юридичними особами, не визначається; по-третє, комплексна рейтингова оцінка банків, які мають систему дирекцій, філіалів у різних регіонах, вимагає перевірки матеріалів регіонального масштабу, що є трудомісткою процедурою. Слід відзначити, що країни з розвинутою банківською системою використовують систему CAMEL, в яку включений параметр S (sensitivity), котрий відображає чутливість фінансового стану банку до таких факторів, як інфляція, зміна вартості капіталу, чутливість до зміни валютних курсів, ризиків, пов'язаних із ситуаціями на міжнародних фінансових ринках.

На наш погляд, до складу системи показників, за якими може бути здійснений аналіз фінансового стану комерційних банків, мають бути включені обов'язкові економічні нормативи діяльності комерційних банків (нормативи капіталу, ліквідності, нормативи ризику, відкритої валютної позиції); показники, рекомендовані Базельським комітетом Всесвітнього банку (ROE, ROA, індекс Кука), які відображають прибутковість роботи банку та ефективність використання активів; показники, що відображають ефективність кредитної політики банку; загальні базові відношення, динаміка котрих дозволяє однозначно оцінити фінансовий стан банку.

Економічними показниками, які відображають прибутковість банківської діяльності і рекомендовані Базельським комітетом Всесвітнього банку, є:

рентабельність капіталу (ROE), яка визначається співвідношенням суми прибутку банку до його капіталу;

рентабельність активів (ROA), що розраховується як співвідношення прибутку банку до загальних активів, або до „чистих” активів банку;

загальна рентабельність, що визначає співвідношення прибутку банку після оподаткування до банківських витрат;

показник банківського ризику (індекс Кука), який характеризує ступінь захищеності операцій банку його капіталом і розраховується співвідношенням капіталу банку до валюти балансу банку.

Ефективність кредитної політики банку характеризують:

показник, який визначається співвідношенням доходних активів до сумарних активів банку і відображає структуру активів банку з точки зору потенційних доходів;

показник, який встановлюється співвідношенням грошових ресурсів, використовуваних банком, до загального обсягу ресурсів, залучених банком, і відтворює енергійність кредитної політики банку, ступінь використання залучених ресурсів;

показник, що розраховується як співвідношення доходів, отриманих від надання кредитів, до загальної суми доходів банку, який інформує про ефективність кредитних операцій банку;

показник чистої процентної маржі (СПМ), який визначає здатність банку приносити прибуток – його дохід від процентної різниці як процент середніх загальних активів і розраховується за формулою

$$СПМ(\%) = \frac{ДП - ВП}{СЗА}$$

де ДП – доходи від процентів; ВП – витрати на проценти; СЗА – середні загальні активи;

показник чистого спреда (СС), що враховує тільки активи та пасиви банку, до яких застосовуються процентні ставки і обчислюється за формулою

$$СС(\%) = \frac{ПО}{П} \cdot 100 - \frac{ПС}{ПД} \cdot 100,$$

де *ПО* – проценти отримані; *П* – позики; *ПС* – проценти сплачені; *ПД* – процентні депозити.

Відповідно до викладеного, на наш погляд, можна виділити ряд базових відношень, динаміка яких однозначно характеризує фінансовий стан банку.

1. Співвідношення капіталу банку до валюти балансу (коефіцієнт Кука). Якщо відношення менше 8%, то банк має проблеми з покриттям ризику активних операцій власним капіталом.

2. Співвідношення власних коштів до залучених. Власні кошти – найстійкіші ресурси банку, і їх співвідношення до залучених повинно становити 1:20.

3. Співвідношення високоліквідних активів до поточних коштів клієнтів. Світова банківська практика виробила загально визнані показники, за якими сума залишків на рахунках „Грошові кошти в касі банку”, „Грошові кошти на кореспондентських рахунках в Центральному та інших банках” має становити не менше 20% від загальної суми активів банку і не менше 20% від суми його зобов'язань.

4. Співвідношення кредитно-інвестиційного портфеля банку до величини капіталу.

5. Співвідношення прибутку до „чистих” (працюючих) активів.

6. Питома вага міжбанківських кредитів у пасиві. Свідчить про частку міжбанківських кредитів у залучених банком ресурсах.

Описана методика загальної оцінки фінансового стану комерційних банків дозволяє оцінити різноманітні аспекти діяльності банку, визначити його місце на кредитному ринку та рейтинг у порівнянні з іншими фінансово-кредитними установами.

УДК 658.655.

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА СТРУКТУР ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО КОМПЛЕКСУ

І.І.Малярчук, З.М.Холод

Розглядається методика оцінки результатів зовнішньоекономічної діяльності структур видавничо-поліграфічного комплексу, характеризуються основні її етапи.

The methods of valuation of the results of external economic activity of the units of publishing and printing complex are examined, their main stages are characterized.

Для узагальнення результатів виробничо-господарської та фінансової діяльності будь-якої підприємницької структури, прогнозування її функціонування в майбутньому служить комплексна оцінка ефективності господарювання підприємства.

Комплексна оцінка ефективності господарської діяльності поліграфічного підприємства може бути побудована на динаміці основних показників його роботи за 3–5 років. При цьому важливим є вибір системи показників, які б досить повно характеризували і відображали усі ключові моменти функціонування підприємницької структури. Дана система показників повинна розкривати такі моменти діяльності підприємств видавничо-поліграфічного комплексу (ВПК): можливості формування виробничих ресурсів (не будучи залежними від кредитів) та їх ефективне використання; поповнення коштів за рахунок власної діяльності; вміння ефективно управляти оборотними засобами і витратами.

Виходячи з цього, методика комплексної оцінки господарської діяльності поліграфічних підприємств повинна включати: аналіз випуску й реалізації продукції, її асортименту та якості; оцінку організаційно-технічного рівня виробництва і використання виробничих ресурсів; аналіз собівартості продукції та наданих послуг; аналіз фінансових результатів і фінансового стану.

Вивчення результатів зовнішньоекономічної діяльності структур ВПК слід розглядати як один із складових елементів комплексної оцінки їх функціонування. Поряд з основними етапами економічного аналізу виробничо-господарської діяльності дослідження результатів зовнішньоекономічного співробітництва займає належне місце у розробці напрямків